

POST-MARXIZMUS A APOŠTOL PAVOL

Maroš MILÁN a Pavel HANES

Abstract

At the beginning of the 21st century, there was a general interest in the Apostle Paul. Post-Marxists were also among the groups who became interested in this historical and biblical personality. The article deals with the examination of the causes of dealing with the personality of the Apostle Paul and a critical evaluation of the processing of this biblical and historical personality within the framework of post-Marxism.

Abstrakt

Začiatkom 21. storočia došlo k všeobecnému záujmu o apoštola Pavla. Jednou zo skupín, ktorá sa o túto historickú a biblickú osobnosť začala zaujímať boli aj post-marxisti. Článok sa zaoberá skúmaním príčin zaoberania sa osobnosťou apoštola Pavla a kritickým hodnotením vykladania tejto biblickej a historickej osobnosti v rámci post-marxizmu.

Kľúčové slová: post-marxizmus, marxizmus, apoštol Pavol, svetonázor, filozofia

Úvod

Aby sme sa mohli venovať téme post-marxizmu u jeho súčasných predstaviteľov a jeho spojení s apoštolom Pavlom, potrebujeme si najprv ujasniť niektoré historické okolnosti.

Začnime hneď pri počiatkoch marxizmu. „Marxistická filozofia sa odštíepila v 40. rokoch 19. storočia od hegelovskej ľavice a snahou o analýzu zákonitostí formujúcej sa buržoáznej spoločnosti sa zaraďuje do prúdu sociálneho myslenia 19. storočia.“²⁸ Charakteristickým znakom marxizmu je učenie o triednom boji, teda sociálne a ekonomicky motivovanom konflikte za oslobodenie robotníckej triedy z područia buržoázie. Na význame výrazne naberá v priebehu 20. storočia kedy sa v Rusku po tzv. Októbrovej revolúcii dostáva k moci Lenin, ktorý sa pokúsil na základe Marxovho učenia zaviesť v Rusku komunizmus. Komunizmus sa tak stáva praktickým vyústením marxizmu na politickej úrovni. V priebehu 20. storočia mnohé krajiny v Európe, Ázii, Afrike a Južnej Amerike prijali nejakú formu komunistickej ideológie a tak aj marxistickú filozofiu.

²⁸ *Fvm:Marxizmus*. [cit. 2. 12. 2021]. Dostupné na internete: <https://dai.fmph.uniba.sk/~filit/fvm/marxizmus.html>

Čo je to post-marxizmus?

Post-marxizmus je myšlienkový prúd, ktorý vzniká premenami v chápaní podstaty marxizmu na konci 70. rokov 20. storočia. Vzniká v reakcii na oslabenie pozície Sovietskeho zväzu. Potreba udržiavať ľavicovú politiku v krajinách Sovietskeho zväzu za pomoci použitia okupácie vojskami Varšavskej zmluvy, naštrbila jednotu komunistických štátov. Napríklad Rumunsko, ako jeden z členov Varšavskej zmluvy, takýto zásah neschvaľovalo a preto sa okupácie Československa rumunské vojská nezúčastnili. Okupácia ČSSR nakoniec viedla aj k pohraničnému konfliktu medzi ZSSR a Čínou v roku 1969. Skrátka udalosti 70. rokov viedli k otázke, či ešte stále boli vtedajšie ľavicové názory založené na učení Karla Marxa aktuálne. A práve tu vzniká post-marxizmus. Za pôvodcu tohto myšlienkového prúdu sa považuje Ernesto Laclau, ktorý v spolupráci so Chantal Mouffe napísal knihu *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. Už v úvode do knihy Laclau píše:

„Z tohto uhla pohľadu sme presvedčení, že pri prechode od marxizmu k postmarxizmu je zmena nielen ontická, ale aj ontologická. Problémy globalizovanej a informačne riadenej spoločnosti sú nemysliteľné v rámci dvoch ontologických paradigiem, ktorými sa riadi oblasť marxistickej diskurzivity: najprv hegelovskej a neskôr naturalistickej...“²⁹

Názor o neaktuálnosti klasického marxizmu sa pri vzniku post-marxizmu stal jeho hlavnou črtou. Laclau nechcel len redefinovať existujúci marxizmus. Považoval za nevyhnutné vybudovať „niečo“ čo je od základov odlišné od klasického marxizmu. Zámerne je tu použitý výraz „niečo.“ Toto „niečo“ nemôžeme označiť učením pretože post-marxizmus hľadá na svet cez šošovky postštrukturalizmu (tiež známy aj ako dekonštruktivizmus). Dochádza tu k zvláštnemu javu, kedy post-marxisti odporúčajú čítať diela Karla Marxa no zároveň ich tak vážne kritizujú, že vlastne nimi až opovrhujú. To sa deje so zámerom dopodrobna rozobrať Marxove diela a všímať si to, čo nazývajú „základné princípy“ Marxovho učenia a na týchto princípoch ho aktualizovať do danej situácie. Ako príklad takejto aktualizácie môžeme vidieť Laclauove vyjadrenie ohľadom hľadania novej revolučnej zámienky, pod ktorou by sa mal ľavicový svet zjednotiť:

„Neexistuje žiadne jedinečné privilegované postavenie, z ktorého by sa odvíjala jednotná kontinuita účinkov, končiaca transformáciou spoločnosti ako celku. Všetky boje, či už robotníkov alebo iných politických subjektov, ponechaných samých na seba, majú čiastkový charakter a možno ich artikulovať do veľmi odlišných diskurzov. Práve toto členenie im dáva ich charakter, nie miesto, z ktorého prichádzajú.“³⁰

Ako môžeme vidieť, Laclau nevníma oslobodenie robotníckej triedy ako niečo čo je univerzálne ľavicové, ale ako niečo, čo ľavica dokázala správne použiť na zjednotenie ľudí. Útočí tak na

²⁹ LACLAU, E. – MOUFFE, C. *Hegemony And Socialist Strategy: Towards A Radical Democratic Politics*. London: Verso, 2014, s. 8.

³⁰ LACLAU – MOUFFE, *Hegemony And Socialist Strategy*, s.185–186.

vtedajšiu ľavicovú schému utláčaného robotníka, ktorého je potrebné oslobodiť a zároveň poukazuje na to, že samotná téma oslobodenia utláčaných robotníkov sa dá uchopiť z rôznych strán. Toto teda nie je to, čo robí marxizmus marxizmom. Hľadanie témy pod ktorou by sa mala zjednotiť ľavica sa tak stáva v post-marxizme prioritou. Stretávame sa tu s kľúčovou otázkou: „Čo uchopiť z ľavicovej perspektívy a ako to uchopiť tak, aby mohla byť vyvolaná nová – ďalšia – revolúcia?“

S touto otázkou sa zaoberajú aj súčasní predstavitelia post-marxizmu. Z nich sú najznámejší Slavoj Žižek a Alain Badiou. Na prvý pohľad je naozaj prekvapivé, že u nich nájdeme diela, ktoré sa zaoberajú osobou apoštola Pavla. Ak však chceme pochopiť prečo sa post-marxisti tak vážne venujú jednej z najdôležitejších osobností kresťanstva (ktoré sa svojimi myšlienkami od post-marxizmu snád' nemôže viac odlišovať), musíme si najprv bližšie predstaviť týchto dvoch hlavných predstaviteľov tohto filozofického smeru.

Slavoj Žižek

Slavoj Žižek je slovinský filozof a psychoanalytik. Je profesorom filozofie na European Graduate School, vedúcim výskumným pracovníkom Inštitútu pre sociológiu a filozofiu na Univerzite v Lubľane, svetovo uznávaným profesorom nemčiny na New Yorskej univerzite, medzinárodným riaditeľom Birkbeckovho inštitútu pre humanitné vedy a zakladateľ, zároveň aj súčasný prezident Spoločnosti pre teoretickú psychoanalýzu v Lubľane.³¹ Narodil sa v Lubľane v Juhoslávii (dnešné Slovinsko). Vyrastal tak v socialistickom štáte, ktorý bol ako jeden z mála prekvapivo nezávislý na Sovietskom zväze. To v rámci režimu umožňovalo mať miernejší postoj k západnej kultúre, ktorá síce bola považovaná za škodlivú, no nie natoľko, aby jej Žižek unikol. V roku 1981 úspešne dokončil doktorandské štúdium na univerzite v Lubľane. Na tejto univerzite ďalej pracuje ako učiteľ a výskumník od roku 1979. Po ukončení doktorandského štúdia sa rozhodol odísť do Paríža študovať Lacana pod vedením Lacanovho zaťa Jacques Alain-Millera. V Paríži napísal svoju druhú dizertačnú prácu a to na tému Lacanovského čítania Hegela, Marxa a Kripkeho.³² V roku 1989 vyšla jeho prvá kniha *The Sublime Object of Ideology*. Následne napísal veľké množstvo kníh na rôzne témy: najprv písal knihy, ktoré mali priblížiť Lacana skrze pop kultúru. Postupne sa však v knihách začal venovať politickým témam ako napríklad vojne v Iraku či teroristickému útoku z 11. septembra 2001. Okrem prechodu od filozofických pojednaní k politickým témam môžeme u Žižeka pozorovať aj prechod od snahy zasiahnúť akademickú sféru k snahe zasahovať masy. To sa mu darí skrze vysvetľovanie filozofických koncepcií cez populárne filmy a už spomínanú kultúru Západu. Napríklad hegelovské poňatie zvyku vykladá na príklade zombie filmov.³³ Žižekovi sa takýmto spôsobom darí nachádzať prienik medzi akademickou pôdou

³¹ ŽIŽEK, Slavoj, *The European Graduate School*. [cit. 3. 12. 2021]. Dostupné na internete: <https://egs.edu/biography/slavoj-zizek/>.

³² ŽIŽEK, Slavoj, *Internet Encyclopedia of Philosophy*. [cit. 3. 12. 2021]. Dostupné na internete: <https://iep.utm.edu/zizek/>.

³³ ŽIŽEK, S. *Less Than Nothing: Hegel And The Shadow Of Dialectical Materialism*. London: Verso, 2013, s. 253.

a súčasťou spoločnosťou. Týmto spôsobom sa stáva prijateľnejším pre širšiu škálu poslucháčov, než sú výlučne akademici. Tu však musíme spomenúť aj negatívny efekt. Je totiž otázne do akej miery Žižek na filmoch a pop kultúre poslucháčom skutočne vysvetľuje filozofiu v celej jej úplnosti a do akej miery niečo zároveň príliš nezjednodušuje s cieľom doladiť to k filmu podľa svojej skrytej agendy. Inými slovami, používa Žižek filmy na vysvetlenie filozofie alebo používa filozofiu ako zámienku na to aby mohol rozprávať o filmoch? Táto otázka bude pre nás ešte veľmi dôležitá a budeme sa ju pýtať ešte raz, no v trochu inej podobe aj pri Žižekovom prístupe k apoštolovi Pavlovi. Najprv si však ešte predstavíme druhého súčasného predstaviteľa post-marxizmu Alaina Badiou.

Alain Badiou

Alain Badiou sa narodil 17. januára 1937 ako syn matematika Raymonda Badiou, ktorý bol zapojený do francúzskeho odboja počas druhej svetovej vojny. V rokoch 1955–1960 študoval na univerzite École normale supérieure v Paríži. Svoju záverečnú prácu napísal na tému „Demonštratívne štruktúry v prvých dvoch knihách Spinozovej etiky.“ Učil na lýceu v Remeši, neskôr na Fakulte literatúry na Remešskej Univerzite no nakoniec zakotvil v Paríži na University of Paris VIII a od roku 1999 na École normale supérieure. Okrem akademických aktivít vyvíjal Badiou aj politickú činnosť. V máji 1968 prebehli rozsiahle študentské protesty, ktoré povzbudili Badiouve presvedčenie o správnosti extrémnych myšlienok ľavice. Následkom tohto presvedčenia sa dostáva do rôznych skupín a zväzov a koncom roka 1969 zakladá vlastnú organizáciu tzv. Zväz francúzskych komunistov. V roku 1988 napísal svoje najznámejšie dielo *L'être et l'événement* (Bytie a udalosť), kde predstavuje jeho filozofiu udalosti. Tú považuje za množinu, ktorá ako taká nemá zmysel podľa pravidiel danej situácie – a tak vlastne neexistuje, no skrze nejaký zásah dochádza k zmene pravidiel, čo spôsobí vznik udalosti. Udalosť sa v tomto ponímaní dá vysvetľovať ako „zázrak“. Na základe Badiouvej definície udalosti môžeme považovať aj skúsenosť apoštola Pavla za *badiouvskú* udalosť. Pritom sa jedná o udalosť, ktorá má obrovský význam – pretože ovplyvnila dejiny. Tu sa už dostávame do oblasti, prečo sa Badiou a Žižek začali venovať osobe apoštola Pavla.

Apoštol Pavol ako osoba filozofie udalosti

Badiou napísal knihu *Saint Paul: The Foundation of Universalism*. Túto knihu píše len ako svoje „subjektívne myšlienky“³⁴ o apoštolovi Pavlovi. Milan Hanyš to hodnotí vo svojej filozofickej recenzii knihy ako snahu „vyhnúť sa vedeckej kritike.“³⁵ My však napriek tomuto vyjadreniu, podrobíme toto dielo vedeckej kritike. Ako sme uviedli vyššie Alain Badiou je akademik. Jeho hlavným odborným záujmom je síce filozofia, no ako akademik by mal prejavovať aspoň čiastočne

³⁴ BADIOU, A. *Saint Paul: The Foundation of Universalism*. PREL.Ray Brassier. Stanford, Calif: Stanford University Press, 2003, s. 2.

³⁵ BADIOU, Alain, Svatý Pavel, in: *REFLEXE – filosofický časopis*. [cit. 4. 12. 2021]. Dostupné na internete: https://www.reflexe.cz/Reflexe_41/Alain_Badiou_Svaty_Pavel.html.

snahu o odbornosť a to aj vo svojich subjektívnych dielach. Túto odbornosť nakoniec prejavuje vtedy, keď si z novozmluvných listov vyberá len „tie Pavlove texty, ktoré sú súčasťou vedou považované za autentické a majú vzťah k jeho myšlienke.“³⁶ Pri kritike musíme samozrejme brať do úvahy, že teológia ani biblistika nie sú v centre jeho vedeckého záujmu. No keďže sa odhodlal vyjadrovať sa k nim, je v našom záujme pozrieť sa na to s istou dávkou konštruktívnej kritiky. V rámci férovej kritiky budeme argumentovať len použitím znalostí tých biblických kníh, ktorými vo svojej knihe Badiou argumentuje.

Pri úvode jeho knihy *Saint Paul: The Foundation of Universalism* ešte zostaneme, lebo už tu Badiou čiastočne predstavuje svoj pohľad na Pavla. „Pre mňa je Pavol básnik-mysliteľ udalosti, ako aj ten kto praktizuje a jasne predstavuje nemenné črty toho, čo možno nazvať militantnou postavou. Prináša úplné ľudské prepojenie, ktorého osud ma fascinuje, medzi všeobecnou ideou zlomu, obrátenia, a praxe myšlienok, ktorá je subjektívnou materialitou tohto zlomu.“³⁷ Pre Alaina Badiou sa tak Pavol stáva dôkazom jeho filozofie udalosti. Pavlova cesta do Damašku má podľa definície všetky prvky Badiovej udalosti. Pavol, úspešný horlivý farizej, je na ceste do Damašku, s cieľom prenasledovať kresťanov. Na tejto ceste však dochádza k zmene pravidiel a Pavlovi sa osobne zjaví Ježiš. Toto stretnutie mení celý zámer Pavlovej cesty a nakoniec sa Pavol v jednom momente mení z potláčateľa na vyznávača novej viery, ktorú pred tým prenasledoval a opovrhoval ňou. Keď k tomu pripojíme úspech Pavlových misijných ciest, na ktorých oboznámil s evanjeliom veľkú časť vtedajšieho známeho sveta, podľa Badioua tu máme osobu, ktorá je priam dokonalým príkladom osobnosti filozofie udalosti. A to z toho dôvodu, že táto udalosť nepriniesla len personálnu zmenu u samotného Pavla ale dokonca aj zmenu celospoločenskú. Badiou tak vidí Pavla aj ako osobu militantnú, ktorá má osobný záujem o šírenie správy, ktorú spoznal v *udalosti*. Pavol je „muž, ktorý, vyzbrojený osobnou udalosťou, má dôvod hlásať tú neosobnú udalosť, ktorou je Vzkriesenie.“³⁸ Je preto jasné, že pre Pavla má skúsenosť z cesty do Damašku obrovský význam. Pre túto skúsenosť sa stáva kresťanom. Je však absolútne nesprávne tvrdiť, že by vzkriesenie bolo pre Pavla niečím neosobným.

Kritika filozofie udalosti

V 1.Kor 15. kapitole je možné sledovať Pavlovu osobnú úvahu o samotnom vzkriesení. V 8. verši spomína svoje stretnutie s Ježišom. Toto stretnutie neopisuje vo veľkom štýle. V skutočnosti mu venuje minimálnu pozornosť. Pavol si je vedomý, že sa Kristus po svojom vzkriesení zjavil mnohým ľuďom a on sám nie je ani zďaleka medzi prvými. Pavol hovorí o Kéfasovi ako o prvom, komu sa zjavil Kristus, následne sa mal zjaviť dvanástim učeníkom, ďalej zhromaždeniu o počte 500 ľudí, Jakubovi a ostatným apoštolom. Až napokon sa mal zjaviť jemu samému. Pavol neuvádza túto skutočnosť ako výnimočnú či odlišnú ale zaradil ju do rady mnohých takýchto skúseností. V reakcii na Badioua by sme mohli povedať, že Pavol sa sám nevidí „mužom

³⁶ BADIOU, Saint Paul, s. 2.

³⁷ BADIOU, Saint Paul, s. 2.

³⁸ BADIOU, Saint Paul, s. 19.

vyzbrojeným osobnou skúsenosťou“, ale vidí sa ako „jeden z mnohých, ktorí sú vyzbrojení osobným stretnutím.“

Toto osobné stretnutie Pavol používa ako argument pre vzkriesenie nielen Krista, ale aj všetkých ľudí. Vzkriesenie je v skutočnosti motiváciou pre všetko čo robí. Stáva sa nadradeným všetkému, aj jeho osobnej skúsenosti. Pavol si to jasne uvedomuje, keď píše v 14. verši „Ak však Kristus nebol vzkriesený, potom je márne naše kázanie a márna je aj vaša viera“ (1. Kor 15,14). Pavlovi tak nestačí osobná skúsenosť z cesty do Damašku. Badiouovi to stačí, pretože mu to sedí do filozofie udalosti. Nakoniec ako sme spomenuli, Badiou sa priznal, že vyberá len tie texty, ktoré „majú vzťah k jeho myšlienke.“³⁹ Pavlovi sa Kristovo vzkriesenie stáva nadradeným nad skúsenosť z jednoduchého dôvodu. Pavol skrze túto skúsenosť spoznáva hlbšiu pravdu, ktorá je preňho osobnejšou než samotná udalosť. Pavol spoznáva Krista, o ktorom bol presvedčený, že je mŕtvy. Pri tomto stretnutí sa však dozvedá o vzkriesení Krista. Zmŕtvychvstalý Ježiš je príčinou zmeny jeho paradigmy a zároveň sa stáva motívom pre jeho konanie. Pre Badioua neosobné vzkriesenie je pre Pavla najosobnejšia pravda. Potvrdenie takejto tézy si môžeme všimnúť u Gordona Fee, keď ku 1. Kor 15, 55 píše v komentári: „S rétoricky silným úplným zopakovaním dvoch klauzúl z predchádzajúcej vety Pavol predkladá argument tým, že naznačuje čisté výsledky procesu parúzia – vzkriesenie – transformácia – zrušenie samotnej smrti. Predtým (verše 23–28) tvrdil, že vzkriesenie je božská nevyhnutnosť, ktorá bola inaugurovaná vzkriesením Krista, ako Boží spôsob, ako zničiť posledného nepriateľa, smrť. Teraz sa k tejto téme vracia, ani nie tak z hľadiska jej nevyhnutnosti, ako skôr z osobnej radosti a víťazstva.“⁴⁰

Badiouva kniha o osobe apoštola Pavla má podnadpis „The foundation of Universalism.“ Výraz „univerzalizmus“ Badiou v knihe používa, no je náročné sa k tomu vyjadriť, pretože nikde nevysvetľuje čo si pod týmto pojmom predstavuje on sám. Pomôžme si teda slovníkmi. Anglický slovník Merriam Webster definuje univerzalizmus ako „teologickú doktrínu, že všetky ľudské bytosti budú nakoniec zachránené.“⁴¹ Slovenské slovníky definujú univerzalizmus ako „všestrannosť; všeobecné stanovisko, zdôrazňovanie všeobecného al. celkového proti čiastkovému, jednotlivému.“⁴² Český slovník cudzích slov zas pod týmto pojmom rozumie „všestrannosť, všeobecné stanovisko.“⁴³ Okrem slovníkových definícií môže ísť o etický alebo morálny univerzalizmus, či im príbuzný tzv. francúzsky univerzalizmus. Preto je nemožné pojem univerzalizmus určiť presnejšie. K podobnému záveru prišiel aj už spomínaný Milan

³⁹ BADIOU, Saint Paul.

⁴⁰ FEE, G. D. *The First Epistle to the Corinthians, Revised Edition*. Grand Rapids, Michigan: Eerdmans, 2014, s. 771.

⁴¹ *Definition of UNIVERSALISM*. [cit. 22. 12. 2021]. Dostupné na internete: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/universalism>.

⁴² *Slovenské slovníky*. [cit. 22. 12. 2021]. Dostupné na internete: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=univerzalizmus&s=exact&c=G38b&cs=&d=kssj4&d=psp&d=ogs&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=beriolak&d=noundb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken#>.

⁴³ Univerzalizmus, univerzalismus, universalismus – *ABZ.cz: slovník cizích slov*. In: [cit. 22. 12. 2021]. Dostupné na internete: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/univerzalizmus-univerzalismus-universalismus>.

Hanyš. „Ač Badiou hovoří o založení universalismu, příliš neupřesňuje, co tím míní. V užívání slova „universalismus“ přitom panuje značná libovůle a i v solidnějších textech velmi často chybí jakákoli bližší charakteristika.“⁴⁴ Zo súvislosti, v akej toto slovo používa Badiou, môžeme si len domyslieť, že mu asi ide o univerzálnu aplikáciu Pavlovej skúsenosti na ľudstvo.

V tomto bode by sme sa mohli presunúť späť k Slavojovi Žižekovi.

Pavol ako politický teoretik

Slavoj Žižek nie je autorom samostatnej knižnej publikácie o osobe apoštola Pavla. Je autorom článku *Soul of the Party* pre *New Statesman* a spoluautorom knihy John Milbank, Creston Davis, Slavoj Žižek: *Paul's New Moment: Continental Philosophy and the Future of Christian Theology*.⁴⁵ V rámci tejto knihy napísal len 3 kapitoly, ale výlučne jedna z nich sa venuje apoštolovi Pavlovi. Žižek v kapitole nazvanej *Paul and the Truth Event* (Pavol a udalosť pravdy) píše o osobe apoštola Pavla cez okuliare Alaina Badiou, presnejšie cez jeho filozofiu udalosti. Žižekov vklad by sa dal označiť ako recenzia, ktorá do diela dopĺňa vlastné úvahy. V rámci danej kapitoly neprináša nové informácie o osobe apoštola Pavla, ale skôr obmotáva Badiouov pohľad na Pavla do ďalších filozofických termínov, ktoré do tejto oblasti neprinášajú v skutočnosti nič nové. Dalo by sa povedať, že robí tzv. „medvediu službu,“ pretože texty už i tak náročné na čítanie, preťažuje nezmyselnými alebo zbytočnými prepojeniami. Ako príklad takéhoto preťažovania textov môžeme uviesť už len samotný fakt, že až deviata strana z dvadsaťpäť stranovej kapitoly prvýkrát spomína samotného Pavla (nerátajúc výskyt Pavlovho mena v nadpise). Do tohto momentu stihne prebrať Francúzsku revolúciu, Hegela, Stalina, Derridu, problémy Talianskej ľavice z polovice 70. rokov, Októbrovú revolúciu, niekoľko gréckych výrazov a mnoho ďalších termínov, ktoré okrem špecifického kontextu môžu mať s Pavlovou osobou len pramálo spoločného. Dochádzame tak ku koreňu veci, ktorý zrejme spočíva v tom, že post-marxistov v skutočnosti nezaujímajú historická postava apoštola Pavla. Preto si Žižek o Pavlovi dovoľí ľahkovážne poznamenať: „Pavol pravdepodobne nerozumel čo tým sám myslel, keďže bol nekonzistentný.“⁴⁶ Žižek na žiadnom mieste vo svojich dielach nedokazuje Pavlovi nekonzistentnosť, len ju bez argumentácie aplikuje. To sa nedá vysvetliť inak než Žižekovým citátom: „My, filozofi, často blufujeme. priznám to; veľa filozofov často blufuje.“⁴⁷ Toto tvrdenie podporuje Løland, keď na adresu Žižeka píše: „Žižek vyhlásil, ako už bolo spomenuté, že ho to nezaujímajú čo mal Pavol na mysli.“⁴⁸ Prečo sa ale Žižek vo svojich dielach venuje apoštolovi

⁴⁴ BADIOU, Alain, Svatý Pavel, in: *REFLEXE – filosofický časopis* [online] [cit. 4. 12. 2021]. Dostupné na internete: https://www.reflexe.cz/Reflexe_41/Alain_Badiou_Svaty_Pavel.html.

⁴⁵ MILBANK, J. – ŽIZEK, S. – DAVIS, C. *Paul's New Moment: Continental Philosophy and the Future of Christian Theology*. Grand Rapids, Mich: Brazos Press, 2010, s. 82.

⁴⁶ CAPUTO, J.D., ALCOFF, L.M. eds. *St. Paul among the Philosophers*. Bloomington, IN: Indiana University Press, 2009, str. 179

⁴⁷ CAPUTO, ALCOFF. eds., *St. Paul among the Philosophers*, str. 179

⁴⁸ LØLAND, O.J. *The Reception of Paul the Apostle in the Works of Slavoj Žižek*. New York, NY: Palgrave Macmillan, 2018, str. 63

Pavlovi a ako ho vníma? Løland to dobre zhrňuje keď píše: „Žižek číta Pavla ako apoštola, ktorý zakladá pravý spôsob univerzalizmu, vyhýbajúc sa „rímskemu“ aj „židovskému spôsobu“. Kým rímsky spôsob spočíval v obrane „multikulturalistického tolerantného impéria zákonných práv“, židovský spôsob viedol k etnickému fundamentalizmu alebo nacionalizmu.“⁴⁹ Žižek číta Pavla ako politického teoretika, ktorého učenie je od základov politické.

Kritika

Ak ešte chvíľu zotrváme pri téme Žižeka, v prvej polovici článku sme sa opýtali otázku, ktorá na prvý pohľad nemá nič čo dočinenia s apoštolom Pavlom, no zároveň odpoveď na túto otázku poukazuje na Žižekove myšlienkové pochody, ktoré môžeme pozorovať najmä pri jeho chápaní a používaní apoštola Pavla v Žižekových filozofických a politických postojoch. Pýtali sme sa vyššie: „Používa Žižek filmy na vysvetlenie filozofie alebo používa filozofiu ako zámienku na to, aby mohol rozprávať o filmoch?“ Našou odpoveďou je: pravdepodobne ani jedno. Ani nepoužíva filmy na vysvetlenie filozofie, ani filozofiu nepoužíva ako zámienku preto, aby hovoril o filmoch. Ak zoberieme do úvahy, že ako filozof „blufuje“, tak jeho cieľom zrejme bude snaha indoktrinovať konzumenta jeho vlastným „Žižekovským“ spôsobom myslenia. Tak ako pri filmoch, tak aj pri apoštolovi Pavlovi poznatky nie používa, ale skôr zneužíva na dokazovanie svojej vlastnej verzie pravdy, resp. skôr svojho vlastného presvedčenia.

Prečo práve apoštol Pavol?

Filozofia postmodernizmom spôsobila svoju vlastnú smrť, ktorá spočíva v tom, že nedokáže veriť svojim vlastným tvrdeniam. Zároveň by filozofii ovplyvnení marxistickým prísľubom spravodlivej spoločnosti chceli mať revolučný a transformatívny vplyv na politiku a kultúru, ktorých problém vidia v kapitalistickej organizácii ekonomiky. Kde vziať istotu vízie budúcnosti, keď historicky realizovaný marxizmus všade sklamal?

Podľa toho, ako číta Pavla Badiou, Pavol zažil „udalosť pravdy“, ktorá znamenala, že jeho učenie sa stalo univerzálne platným. Musíme však zabudnúť na bežne používanú definíciu pravdy, pretože Pavol podľa Badioua svojou skúsenosťou popiera zákon aj realitu (hlása vzkriesenie). Takýto subjekt je oslobodený od pravidiel a je schopný hlásať pravdu situácie. Tak sa Pavol stal v Badiouovej filozofii zakladateľom univerzalizmu. Ako sme videli vyššie, s biblickým apoštolom má táto teória spoločné len jeho meno.

Záver

Na záver už len zhrnieme to, že téma post-marxizmu v kombinácii s reálnym apoštolom Pavlom (ako ho máme možnosť poznať z Biblie a historických dokumentov) pri filozofoch ako sú Žižek

⁴⁹ LØLAND, The Reception of Paul the Apostle in the Works of Slavoj Žižek, str. 149

a Badiou nie je až takou veľkou témou. Ako blízko majú obaja filozofi k neomarxizmu, tak ďaleko majú k apoštolovi Pavlovi. Je úplne logické, že pre kohokoľvek s hlbokým svetonázorom, ktorý v ponímaní daného človeka môže zmeniť k lepšiemu kultúru a život ľudí po celom svete, bude postava apoštola Pavla naozaj veľmi inšpiratívnou osobnosťou. Z istého uhla pohľadu sa totiž naozaj zdá, že tento jeden človek svojím osobným svetonázorom a životnou filozofiou zmenil ľudstvo a dejiny na niekoľko stoviek rokov. No aj len pri letmom záujme o osobu Pavla sa človek stretáva s poznaním toho, že to nie Pavol, ale Kristus v ňom bol tým dejateľom zmeny dejín. Preto vziať Pavla a snažiť sa ho implikovať do vlastnej filozofie ako vodcu, bez snahy pochopiť, odkiaľ sa jeho presvedčenie berie, a zámerne selektovať, čo z osoby apoštola Pavla sedí do post-marxistickej ideológie, je prinajmenšom barbarstvo.

Barbarstvom by sme to mohli označiť už aj len pre to, že dvaja skúsení akademici napriek svojmu celoživotnému vedeckému zameraniu sa na osobnosť apoštola Pavla nepozierajú cez žiadne akademické princípy. Ignorujú vedecké postupy exegézy aj hermeneutiky, odmietajú sa pozeráť na historickú postavu Pavla cez akúkoľvek historickú kontextualizáciu a blufom sa snažia použiť svetoznámu dejinnú a pre kresťanov dôležitú osobnosť apoštola Pavla pre dokázanie vlastných zámerov, ktoré sa snád' viac od presvedčenia samotného Pavla ani líšiť nemôžu.

Použitá literatúra

BADIOU, Alain. *Saint Paul: The Foundation of Universalism*. Stanford, Calif, Stanford University Press, 2003.

CAPUTO, John D. – ALCOFF, Linda Martín. *St. Paul Among the Philosophers*. Bloomington, Indiana University Press, 2009.

FEE, Gordon D. *The First Epistle to the Corinthians*. Grand Rapids, Michigan, Eerdmans, 2014.

LACLAU, Ernesto – MOUFFE, Chantal. *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London, Verso, 2014.

LØLAND, Ole Jakob. *The Reception of Paul the Apostle in the Works of Slavoj Žižek*. New York, NY, Palgrave Macmillan, 2018.

MILBANK, John – ZIZEK, Slavoj – DAVIS, Creston. *Paul's New Moment: Continental Philosophy and the Future of Christian Theology*. Grand Rapids, Mich., Brazos Press, 2010.

ZIZEK, Slavoj. *Less Than Nothing: Hegel and the Shadow of Dialectical Materialism*. London, Verso, 2013.

BADIOU, Alain. Svatý Pavel, in: *REFLEXE – filosofický časopis* (cit. 4. 12. 2021). Dostupné na internete: https://www.reflexe.cz/Reflexe_41/Alain_Badiou_Svaty_Pavel.html.

Definition of UNIVERSALISM (cit. 22. 12. 2021). Dostupné na internete: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/universalism>.

Fvm: Marxizmus (cit. 2. 12. 2021). Dostupné na internete: <https://dai.fmph.uniba.sk/~filit/fvm/marxizmus.html>.

Žižek, Slavoj. *The European Graduate School*, (cit. 3. 12. 2021). Dostupné na internete: <https://egs.edu/biography/slavoj-zizek/>.

Slovenské slovníky. (cit. 22. 12. 2021). Dostupné na internete: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=univerzalizmus&s=exact&c=G38b&cs=&d=kssj4&d=psp&d=ogs&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=beriolak&d=nonundb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskcs&d=psken#>.

Univerzalizmus, univerzalismus, universalismus – ABZ.cz: Slovník cizích slov. (cit. 22. 12. 2021). Dostupné na internete: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/univerzalizmus-univerzalismus-universalismus>.

ŽIŽEK, Slavoj. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. (cit. 3. 12. 2021). Dostupné na internete: <https://iep.utm.edu/zizek/>.

Prof. ThDr. Pavel Hanes, PhD.
Katedra teológie a katechetiky, Pedagogická fakulta UMB
Banská Bystrica

Mgr. Maroš Milán
absolvent štúdia na Katedre teológie a katechetiky,
Pedagogická fakulta UMB
Banská Bystrica